

loofsbegrip op een schriftelijke bron. In de herziene uitgave van zijn *Waarschouwinge* kon hij namelijk meedelen 'dat ik door de voorzienigheid een Brief ben machtig geworden van een voornaem lidt van deeze nieuwe secte, waer van ik mij om verscheide stukken te bewijzen zal bedienen, terwijl, nae zijne betuyginge de schrijver van deselve wel leiden magh dat zijne Brief van alle geleezen worde'³⁹). Uit de verwijzingen bij de citaten die hij eruit overnam blijkt dat dit handschrift minstens 189 bladzijden telde, en een gedegen dogmahistorische behandeling van het bewuste thema gaf. De rode draad van het betoog wees naar een verschuiving die was opgetreden tussen de 'geloofsbeschrijvinge van de oude', dat wil zeggen de theologen uit de beginperiode van de gereformeerde kerk, en de opvatting van hoogleraren en predikanten van latere generaties, met name aan het begin van de 18de eeuw. De schrijver bespeurde in de visie van zijn tijdgenoten een afwijking van het oorspronkelijke gereformeerde geloofsbegrip die zelfs leek op een zekere terugval naar het rooms-katholieke gedachtengoed: de tegenwoordige leraren 'die het wezen des geloovs in de verzeekertheit niet stellen' en de mogelijkheid van een geloofsbezit zonder zekerheid open houden (en derhalve 'werkzaamheden' van menselijke zijde apprecieerden) zijn in feite 'half-papisten en gehuerde blaffers van den Antichrist'. Hij kon zich in zijn verhandeling onder meer beroepen op passages in het in de gereformeerde liturgie gebruikte Avondmaalsformulier en (tot grote ergernis van onze pamflettist) beweren dat aanhangers van het nieuwe geloofsbegrip bij elke Avondmaalsviering konden horen dat hun onverzekerd geloof door God vervloekt was en zij zich een oordeel aten en dronken (aant. bij IX). Samenvattend stelde de auteur van het manuscript dat er in de na-reformatorische theologie een onrechtmatige onderscheiding was geconstrueerd tussen het geloof van een beginnende en dat van een gevorderde gelovige; echter 'de ouden hebben maer van een geloove geweeten: haar geloove *uit* rechtve(e)rdigmaekinge of *tot* rechtveerdigmaekinge was al het zelve' (XII). De kritiek die in deze gedachtengang besloten lag op een deel van de gereformeerde predikanten in de eerste helft van de 18de eeuw had er volgens het waarschuwingspamflet toe geleid dat de Knabbenhouwers de gemeenteleden ('eenvoudigen') tot minachting brachten van de meeste predikanten 'gelijk ze zeer laag op die vallen'⁴⁰). Een voornaem sektelid had zich niet ontzien alle predikanten en lidmaten die het geloof niet in de zekerheid stelden 'beroerders van de kerke' te noemen⁴¹).